

Journal of Social Sciences

Volume 31 | Issue 2

Article 1

2000-01-01

บทบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

บรรณาธิการ (2000) "บทบรรณาธิการ," *Journal of Social Sciences*: Vol. 31: Iss. 2, Article 1.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol31/iss2/1>

This Editorial is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

บทบรรณาธิการ

มันเป็นสิ่งที่น่าสนใจและน่าเพลิดเพลินทางวิชาการเป็นอย่างยิ่งที่จะได้อ่านผลงานในสาขาเดียวกันของนักวิชาการไทยที่จบการศึกษามาจากสถาบันเดียวกัน แต่เป็นคนละรุ่นคนละวัย คนหนึ่งเป็นนักวิชาการรัฐศาสตร์อาวุโสระดับรองศาสตราจารย์จากค่ายธรรมศาสตร์ ที่ชื่อของเขาเคยเป็นที่ติดปากนิสิตนักศึกษาตลอดจนคนในวงวิชาการและการเมือง ส่วนอีกคนหนึ่งนั้น เป็นนักวิชาการควรวูที่ชื่อของเขานั้นยังไม่เป็นที่รู้จัก แต่นามสกุลของเขานั้นบ่งบอกถึงความเป็นสายเลือดนักวิชาการและนักการทูตที่คนในวงการรู้จักกันดี โดยที่บรรพบุรุษของเขานั้นมีชื่อจารึกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยและรวมถึงผู้ให้กำเนิดคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่เจ้าตัวกลับสมัครใจเลือกค่ายรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแทน บุคคลสองหนุ่มสองวัยที่กล่าวมานี้คือ จันทิมา อ่องสุริย์ และสรวิช ชัยนาม และทั้งสองต่างจบการศึกษาจาก LSE โดยที่คนแรกจบมาจาก Department of Government และคนหลังจบจาก Department of International History

จันทิมาเสนอบทความสองบทความในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บทความแรกเกี่ยวกับการเลือกตั้งครั้งประวัติศาสตร์สำหรับการเมืองอเมริกัน¹ ส่วนบทความที่สองเป็นบทความที่ท่านได้กรุณาให้เกียรติกับวารสารของเราเป็นพิเศษที่มอบต้นฉบับการวิเคราะห์ “หมากการทูตกรณีเครื่องบินทหารจีนและอเมริกาชนกันกลางอากาศ” ซึ่งบรรณาธิการได้บรรจุไว้เป็นบทความสุดท้าย เพราะท่านเพิ่งเขียนเสร็จสด ๆ ร้อน ๆ เมื่อเดือนพฤษภาคมนี้เองหลังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2544

¹ “นโยบายต่างประเทศของผู้สมัครแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐ: ข้อสังเกตบางประการ”

จากประสบการณ์ทางวิชาการและการเมืองที่คร่ำหวอดเกี่ยวกับการทูต
จีนของฉันทิมา² ทำให้การวิเคราะห์การทูตของทั้งสองมหาอำนาจต่อกรณีเครื่อง
บินชนกันกลางอากาศของเขานั้นมีลีลาที่น่าตื่นเต้นสนุกสนาน โดยฉันทิมาได้
กำหนดหามาการทูตของจีนออกเป็น 4 ช่วง นั่นคือ “ร่ำรวยยังเบี่ยง” “คล้ำทาง
สิ้นไหล” “สะดุดทางตัน” และ “ฟ้าเปิดสะดวก” และในที่สุด เหตุการณ์ก็ “จบ
ลงด้วยดีและใช้เวลาค่อนข้างสั้น”³ ซึ่งฉันทิมาเห็นว่าหามาการทูตของจีนนั้น
“นับเป็นกรณีตัวอย่างที่เด่นชัดอีกกรณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของ
เครื่องมือการทูตในการยุติข้อพิพาทระหว่างรัฐ”⁴ และข้อสังเกตท้ายบทความของ
ฉันทิมาที่บรรณาธิการเห็นว่าเป็นคติสอนใจที่คลาสสิกอย่างยิ่งสำหรับ “ผู้ที่สนใจ
วิชาชีพการทูต” นั่นก็คือสิ่งที่ฉันทิมากล่าวไว้ว่า “การใช้ภาษาที่เหมาะสมแก่
กาลเทศะยังคงเป็นแก่นแกนหลักของวิชาชีพการทูต เหมือนเช่นที่ผ่านมายุค
ทุกสมัย โขคดีที่มนุษย์สั่งสมประสบการณ์ด้านภาษาเพื่อสื่อความหมายยาวนาน
จนพอจะหาถ้อยคำกำกวมมาใช้เลี่ยงสถานการณ์คับขันได้ในที่สุด และในกรณีนี้
น่าจะช่วยเพิ่มเหตุผลโน้มน้าวให้ผู้สนใจวิชาชีพการทูต ใส่ใจชวนขยายหาความ
รู้เรื่องภาษาของตัวเองและของต่างประเทศ (บางภาษาที่สำคัญ) ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น”⁵
บทสรุปดังกล่าวดูเหมือนว่า จะออกมาในแนวที่เชื่อว่า มนุษยชาติเราสามารถที่
จะมีความหวังใน“สันติภาพถาวร” (perpetual peace) อย่างที่คานท์ (Kant)
ได้บรรยายไว้ในปรัชญาของเขา

² ดู ฉันทิมา อ่องสุรักษ์, นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนและผลกระทบต่อ
ต่อประเทศไทย (กรุงเทพ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: 2515).

³ ฉันทิมา อ่องสุรักษ์, “หามาการทูตกรณีเครื่องบินทหารจีนและอเมริกันชนกันกลางอากาศ”,
หน้า 259.

⁴ ฉันทิมา อ่องสุรักษ์, หน้า 259.

⁵ ฉันทิมา อ่องสุรักษ์, หน้า 259-260.

กลับมาอีกบทความหนึ่งของฉันทิมาอันเป็นบทความแรกของวารสารฉบับนี้ ฉันทิมาทำการวิเคราะห์และตีความถ้อยแถลงนโยบายต่างประเทศในการหาเสียงของบุชและกอร์ จากฝีมือชั้นครูของเขาทำให้บทความนี้สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับผู้ที่สนใจในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศอีกเช่นกัน ในการวิเคราะห์ ฉันทิมาได้แบ่งแยกออกเป็นส่วนต่าง ๆ เช่น อะไรเป็นกรอบการมองภาพรวมหรือโลกทัศน์ของผู้สมัครทั้งสอง เป้าหมายของสหรัฐในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ อะไรคือความมั่นคงและอะไรคืออันตรายคุกคามของสหรัฐ แหล่งที่มาของอำนาจหลักการของนโยบายต่างประเทศและแนวปฏิบัติ รวมถึงมาตรการและเครื่องมือหลัก ๆ ในการแปลงนโยบายให้เป็นรูปธรรม และส่วนสุดท้ายคือ ความรู้สึกหรือด้านอัตวิสัยของตัวผู้ศึกษาที่มีต่อนโยบายของทั้งสองผู้สมัคร ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้่านที่ทราบผลการเลือกตั้งแล้ว แต่ต้องการที่จะศึกษาย้อนหลังเพื่อทำความเข้าใจการวิเคราะห์และตีความของนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการต่างประเทศในการหาเสียงเลือกตั้งของบุชและกอร์ ซึ่งการตีความของฉันทิมาอาจจะมีประโยชน์สำหรับใครก็ตามที่คิดจะเป็นผู้จัดการการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองไทยในคราวต่อไป หรือใครจะนำไปเปรียบเทียบกับตัวแบบผู้นำของมาคิอาเวลลีก็จะเป็นที่น่าสนใจและสนุกสนานตื่นเต้น อย่างเช่น การที่ฉันทิมาตีความบุคลิกภาพของกอร์ว่า “กอร์ดูเป็นคนละเอียดมาก (ซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นคนสุขุมรอบคอบ หรือชอบลั้งเลไม่เด็ดขาด ก็เป็นได้)” ก็ทำให้ผู้อ่านสามารถนึก “เจ้าผู้ปกครอง” (the Prince) ของมาคิอาเวลลีได้ และการเป็นคนละเอียด สุขุมย่อมสัมพันธ์กับการที่กอร์เป็นคนที่คิด “เป็นระบบ เป็นเหตุเป็นผล เหมือนกำลังพยายามแก้ปัญหาทางตรรก โดยนำตัวแปรและมุมมองข้อโต้แย้งต่าง ๆ มาประกอบการพิจารณา”^๑ แน่นนอนว่า คุณลักษณะดังกล่าวนี้ของกอร์อาจให้คุณได้เท่า ๆ กับให้โทษตามแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำของ

^๑ ฉันทิมา ย่องสุรักษ์, “นโยบายต่างประเทศของผู้สมัครแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐ: ข้อสังเกตบางประการ”. หน้า 4.

มาคิอาเวลลี⁷ ในแง่บวก ความรอบคอบของเขาทำให้เขาตัดสินใจที่จะไปรบที่เวียตนามโดยละทิ้งการช่วยการหาเสียงเลือกตั้งเป็นวุฒิสมาชิกของบิดาของเขาในปี 1970 เพื่อที่ว่าประวัติการเป็นทหารของเขาจะเป็นผลดีในอนาคต ถ้าเขาคิดจะเล่นการเมือง ซึ่งในเวลาต่อมา ความเป็นจริงก็คือ เขาเล่นการเมือง และประวัติการเป็นทหารผ่านศึกในสงครามเวียตนามก็เป็นเครื่องสนับสนุนเขาได้พอสมควร

ในแง่ลบ คุณสมบัติดังกล่าวย่อมทำให้กอร์เป็น “ไม่เด็ดขาด” อย่างที่ฉันทึ่งมาได้บอกไว้ จะว่าไปแล้ว กอร์มีภาพและคุณสมบัติของความเป็นนักวิชาการมากกว่าบุช ตั้งแต่สมัยที่ภาพของกอร์ปรากฏสู่สายตาสาธารณะในฐานะนักวิชาการที่สนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม และประเด็นอื่น ๆ ตามมา⁸ ในขณะที่ บุชมีหนังสือทำนองเลี้ยวของอัตชีวประวัติที่มีชื่อเหมือนภาพยนตร์โคบาลอเมริกันผสมภาพยนตร์โฆษณาเสรีภาพสังคมนิยมอเมริกันที่โด่งดังในทศวรรษ 1950 ออกมาเพียงเล่มเดียว⁹ ความเป็นนักวิชาการของกอร์ทำให้เขาดูเหมือนเป็นคนที่มีคิดมากและคิดไม่ตกในสายตาของภริยาของเขา ตามที่ฉันทึ่งมาให้ภาพในบทความของเขา

⁷ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง สมบัติ จันทรวงศ์ แปล. บทที่ 15

⁸ ดู Al Gore, *Earth in the Balance : Ecology and the Human Spirit* January 1993) *The Intelligence Community Accompanying Report of the National Performance Review* Office of the Vice President Washington, Dc September 1993 *The Global Information Infrastructure: Agenda for Cooperation* (April 1995) *Serving the American Public Best Practices in Resolving Customer Complaints* National Performance Review (June 1996)

Access America : Reengineering Through Information Technology (August 1997)

หนังสือเล่มหลังนี้ได้รับความนิยมจากสาธารณชนมากกว่าเล่มแรก *Businesslike Government*

Lessons Learned from America's Best Companies (June 1997) *Federal*

Welfare-To-Work Commitments : A Report to President Bill Clinton (May 1997)

⁹ *A Charge to Keep: My Journey to the White House* (January 2001)

ส่วนภาพของบุขนั้นตรงกันข้ามกับกอร์ เขามีภาพของการเป็นคนในตระกูลที่มีทั้งอำนาจการเมืองและการเงินมีบุคลิกภาพของความเป็นคนสบายๆ ใช้ชีวิตสนุกสนาน ไม่ได้ทำกิจกรรมที่เข้มข้นในรั้วมหาวิทยาลัยอย่างกอร์ และแม้ว่าบุชจะผ่านการเป็นทหาร แต่ก็เลือกที่ประจำหน่วยรักษาดินแดนเหล่าทัพอากาศ ในขณะที่กอร์นั้นเลือกที่จะเป็นผู้สื่อข่าวสงครามของกองทัพบกในเวียดนาม ซึ่งสงครามเวียดนามอันเป็นส่วนหนึ่งของช่วงเวลาแห่ง “สงครามเย็น” อันเป็นบริบททางการเมืองและสังคมที่สำคัญสำหรับทั้งบุชและกอร์ที่มีอายุต่างกันเพียง 2 ปี

แต่สิ่งที่น่าสนใจที่สุดในบทความของฉันทิมาหลังจากการวิเคราะห์ในส่วนต่างๆ ของนโยบายต่างประเทศของผู้สมัครทั้งสองคือ บทสรุปที่เขาได้เขียนขึ้นก่อนจะถึงวันลงคะแนนเสียงอย่างน้อยก็เป็นลัปดาห์ โดยคาดการณ์จากการวิเคราะห์ของเขาว่า บุชจะสามารถ “เบียดกอร์เข้าเส้นชัยในที่สุด”¹⁰ อะไรทำให้การคาดการณ์ของฉันทิมาให้ผลออกมาเช่นนั้น ท่านผู้อ่านคงต้องติดตามอ่านรายละเอียดจากบทความของเขาเอง

สงครามเย็นเป็นบริบทที่มีอิทธิพลต่อทั้งบุชและกอร์ในสมัยวัยรุ่น ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจที่เราจะกลับมาพิจารณาสงครามเย็นและการเขียนประวัติศาสตร์โลกในช่วงห้าสิบปีที่ผ่านมาอันเป็นบทความภาษาอังกฤษของสรวิศ ชัยนาม” จุด

¹⁰ ฉันทิมา อ่องสุริภักษ์, หน้า 37.

“The Cold War: A Re-Visit” สรวิศ ชัยนาม จบปริญญาตรี International Affairs จาก American University ที่ปารีส เมื่อ พ.ศ. 2540 และศึกษาต่อจนจบปริญญาโททางด้านประวัติศาสตร์และทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จาก London School of Economics and Political Science พ.ศ. 2541 นอกจากสรวิศเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว เขายังทำงานกับสฤกษ์ ศิวรักษ์ นักคิดนักเขียนนักวิจารณ์สำคัญของไทย และยังเขียนบทความให้ “ปาจารย์สาร” อยู่เนืองๆ และเป็นบรรณาธิการร่วมให้กับวารสารภาษาอังกฤษชื่อ “Seeds of Peace” และยังสามารถพบกับคอลัมน์วิจารณ์หนังสือของเขาได้ในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์อีกด้วย

ประสงค์ของสรวิศก็คือ ต้องการฉายภาพประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามเย็นจากมุมมองที่แตกต่างไปจากภาพที่ฝ่ายโลกตะวันตกสร้างขึ้นมาและได้กลายเป็นวาทกรรมที่คนจำนวนไม่น้อยในโลกยึดถือ มุมมองที่สรวิศเลือกที่จะนำเสนอคือ มุมมองจากชายขอบ (a peripheral vision) เน้นอนว่าบทความชิ้นนี้น่าสนใจตรงที่ผู้อ่านสามารถนำไปตั้งคำถามที่ไม่มีใครเคยนึกถึงหรือถูกทำให้ลืมเลือนหายไปและเปรียบเทียบตลอดจนวิพากษ์เพื่อถ่วงดุลย์กับภาพสงครามเย็นของทางฝ่ายมหาอำนาจตะวันตกที่ตนคุ้นเคยผ่านสื่อต่าง ๆ มุมมองชายขอบนี้จะช่วยให้เกิดความคิดท้าทายประเด็นต่าง ๆ ที่ฝ่ายมหาอำนาจที่ครอบงำใช้มาโดยตลอดได้แก่ ความก้าวหน้า การทำให้เป็นสมัยใหม่ เป้าหมายปลายและแนวคิดสากลนิยม สงครามเย็นเป็นภาพที่มหาอำนาจอ้างว่าเป็นการต่อสู้อย่างสันติ ซึ่งแตกต่างจากสงครามโลกครั้งที่สองที่เพิ่งยุติไปก่อนหน้านี้การเกิดสงครามเย็น สงครามเย็นถูกฉายภาพว่าเป็น “สันติภาพอันยาวนาน the long peace” ตามคำของ John Lewis Gaddis แต่สรวิศอาจจะทำให้เราเห็นว่าแท้จริง อีกด้านหนึ่งมันคือ “ความยาวนานของความน่ารังเกียจและความป่าเถื่อน nasty, brutish, and long”¹² ตามทฤษฎีของ Michael J. Hogan ซึ่งจะว่าไปแล้ว มันก็วนเวียนอยู่ในแนวคำอธิบายของ Thomas Hobbes ระหว่างสภาวะสันติภาพภายใต้การครอบงำของมหาอำนาจกับสภาวะอันเลวร้ายในสภาวะธรรมชาติ ซึ่งก็แล้วแต่นักวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะตีความปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น เน้นอนว่า งานของสรวิศน่าจะเป็นตัวอย่างทางวิชาการที่ดีสำหรับนิสิตนักศึกษาสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เคยเชื่อว่า โลกของการเมืองระหว่างประเทศเป็นโลกแห่งสันตินิยม และไม่มีปัญหาในการอธิบาย “ความหมาย” หรือ “ความจริง” ของสิ่งที่เกิดขึ้น

ฝ่ายกระแสหลัก อธิบายว่า สหรัฐเป็นเพียงผู้ตอบโต้ความก้าวร้าวของโซเวียต แต่สงครามเวียดนามคือการปฏิเสธการกล่าวอ้างการเป็นผู้รักษาสันติของ

¹² Soravis Jayanama, “The Cold War: A Re-Visit”. หน้า 47.

สหรัฐฯ และก็เป็นที่มาของสำนักทวนกระแสจากความขัดแย้งระหว่างทั้งสองสำนัก ทำให้เกิดการสังเคราะห์หรือที่สรวิคใช้คำว่า “synthesis” ซึ่งนำไปสู่การเกิดสำนัก “หลังทวนกระแส (post-revisionism)” โดยมี Gaddis เป็นผู้นำขบวน ซึ่งสรวิคเห็นว่า ไม่ค่อยจะต่างไปจากกระแสหลักที่เคยดำรงอยู่มาก่อนเท่าไร ดังนั้น หลังจากผ่านกระบวนการวัตถุนิยมวิภาษในหมู่นักวิชาการโลกตะวันตก แนวประวัติศาสตร์นิพนธ์เกี่ยวกับสงครามเย็นที่เป็นหลักก็มิเหลืออยู่เพียง 2 สำนัก ตามสายตาของสรวิค นั่นคือ สำนักทวนกระแส และสำนักหลังทวนกระแส

สาเหตุของการเกิดสงครามเย็นตามการตีความของแต่ละสำนักที่ว่านี้ก็แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด พวกกระแสหลักอธิบายว่า การแตกแยกในพันธมิตรของมหาอำนาจทั้งสาม (the Grand Alliance) อันได้แก่ อังกฤษ สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียต ซึ่งสาเหตุของการแตกแยกดังกล่าวนี้มีสองส่วน หนึ่ง คือ ความทะเยอทะยานสหภาพโซเวียตที่ต้องการขยายอำนาจของตนในยุโรปตะวันออก (the Kremlin's expansionism) และ สอง จากการที่ประธานาธิบดีแฟรงคลิน รูสเวลต์ปฏิเสธที่จะคัดค้านนโยบายของสตาลินในการประชุมที่ยัลต้า¹³

ส่วนประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามเย็นภายใต้สำนักใหม่นั้นเห็นว่า คำอธิบายข้างต้นนั้นง่ายและตื้นเขินเกินไป เพราะนักประวัติศาสตร์จำนวนไม่น้อยเห็นว่าลึกไปกว่านั้น มันมีอะไรที่เกิดขึ้นและพัฒนามาก่อนแล้ว โดยนักวิชาการเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นความจริงที่ว่า “อาณาแห่งอำนาจอิทธิพล spheres of influence”¹⁴ ได้เริ่มก่อตัวขึ้นก่อนเกิดสงครามเย็น และข้อตกลงยัลต้า “the Yalta agreements” ก็เป็นเพียงภาพสะท้อนหรือความชัดเจนของสถานการณ์ทางการเมืองการทหารในยุโรปและการรับรู้ระหว่างกันและกันของมหาอำนาจทั้งหลาย ซึ่งหมายความว่าถึงแม้การรับรู้การจัดสรรกำหนด “อาณา” ในยุโรปภายใต้การจัดอำนาจ

¹³ Soravis Jayanama, หน้า 50.

¹⁴ Soravis Jayanama, หน้า 50.

และอิทธิพลทางเศรษฐกิจการเมืองใหม่ของมหาอำนาจต่าง ๆ จากมุมมองดังกล่าวทำให้ภาพของรัสเซียที่มีได้เป็นเพียงผู้ที่มิสนใจนโยบายที่จะไม่สนใจหรือยกยุโรปตะวันออกให้สตาลินไปอย่างที่เขาถูกกล่าวหา เพียงแต่เราจะต้องเข้าใจความหมายของ “สันติภาพ” ในวิถีคิดของรัสเซีย

จากการศึกษาของสรวิคได้ชี้ให้เห็นว่า สันติภาพในความคิดของรัสเซีย นั้นไม่ใช่เป้าหมายที่จะต้องบรรลุ แต่เป็น “กระบวนการ” ซึ่งเมื่อฟังดูแล้วก็ทำให้คิดถึงปรัชญาของคานท์ (Kant) ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและสันติภาพถาวรอย่างใดอีก สำหรับรัสเซีย สันติภาพหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างตำรวจโลกทั้งสี่ การขัดแย้งหรือต่อต้านกับ “อาณานิทธิพล” ของโซเวียตในช่วงเวลาขณะนั้นคือตั้งแต่เริ่มแรกไม่เป็นการเอื้อต่อสันติภาพได้เลย รัสเซียหวังว่าด้วยวิถีทางทางการทูตในความสัมพันธ์ส่วนตัวและการปรับความสมดุลย์ทางการทหารและเศรษฐกิจ เขาจะสามารถทำให้ยุโรปตะวันออกเสรีได้มากขึ้น และแน่นอนว่าเขายอมรับว่า ภายใต้อิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทหารที่เป็นอยู่ ยุโรปตะวันออกย่อมจะต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของโซเวียต ขณะเดียวกัน สตาลินเองก็ต้องการความร่วมมือภายหลังสงครามกับสหรัฐและอังกฤษในด้านความช่วยเหลือทางเทคโนโลยีและ “ช่วงเวลาให้หายใจได้ลึก ๆ และนาน ๆ”¹⁵ ที่มีช่วงระยะเวลาที่ยาวนานพอที่โซเวียตจะฟื้นตัวจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสงคราม นี่เป็นเพียงตัวอย่างการศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามเย็นที่น่าสนใจจากงานของสรวิค ที่ท่านผู้อ่านที่สนใจคงต้องพลิกไปอ่านอย่างเต็มรูปแบบ

จากบทความทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาสู่บทความเกี่ยวกับปัญหาชนกลุ่มน้อยไทยมุสลิมภาคใต้ ผู้อ่านบางท่านอาจจะรู้สึกถึง “การกระโดดข้ามที่แสนไกล” (the great leap forward) เปลี่ยนประเด็นอย่างไม่มีปี่มขลุ่ย

¹⁵ Soravis Jayanama, หน้า 51.

โดยที่ไม่มีที่ท่าของการตั้งท่าแบบเสือหมอบพร้อมกระโดด (crouching tiger) แม้แต่น้อย แต่จะว่าไปแล้ว ในสถานการณ์โลกปัจจุบันภายใต้สมญานาม “โลกาภิวัตน์” ประเด็นเรื่องการย้ายถิ่นฐาน (migration) ปัญหาชนกลุ่มน้อย (ethnic problems) ปัญหาการก่อการร้าย (terrorism) และการฆ่าล้างโคตรเผ่าพันธุ์ (ethnic cleansing) ล้วนแต่เป็นประเด็นปัญหาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถแยกออกได้จากการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งบทความนี้จะกล่าวถึงต่อไปนี้ได้แสดงให้เห็นสายสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวไปแล้วได้เป็นอย่างดี และเมื่อปัญหาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างที่ว่าแล้ว การศึกษาอย่างจริงจังในประเด็นปัญหาชนกลุ่มน้อยภายในประเทศย่อมสามารถเป็นประทีปส่องทางไปสู่การแก้ปัญหาอื่น ๆ และรวมถึงการบูรณาการและความเข้าใจอันดีในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคได้

การศึกษาทำความเข้าใจปัญหาชนกลุ่มน้อยโดยศึกษาล้าพังเฉพาะโครงสร้างภายในของชนกลุ่มน้อยที่เป็นปัญหานั้นไม่สามารถก่อให้เกิดผลที่มุ่งหวังได้เลย เพราะการศึกษาที่จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงปัญหาที่แท้จริงจำเป็นต้องศึกษาทั้งชนกลุ่มน้อยและบริบท ซึ่งบริบทสำหรับปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวไทยมุสลิมภาคใต้ของไทยก็คือ บริบทของชนข้างมากชาวไทยภาคใต้ที่ไม่ได้เป็นมุสลิมนั่นเอง อารง สุทธาศาสตร์ รองศาสตราจารย์ทางด้านสังคมวิทยา ผู้เชี่ยวชาญและสอนระเบียบวิธีวิจัยกระแสหลักให้กับคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นผู้ที่คร่ำหวอดกับปัญหาชนกลุ่มน้อยไทยมุสลิมภาคใต้มาตั้งแต่ต้น และทำงานเองก็ยังคงเป็นคนปัตตานีเต็มตัวด้วย ได้เสนอว่า เราจำเป็นต้องศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนทั้งสองจากมุมมองของบริบททางชาติพันธุ์ มิใช่แต่จะมองว่าชนชาวไทยมุสลิมภาคใต้ในเชิงชาติพันธุ์ แต่จะต้องพิจารณาชนชาวไทยพุทธในสถานะของความเป็นชาติพันธุ์ด้วย อารงยืนยันว่า ด้วยวิธีการศึกษาดังกล่าวนี้นั้นจะทำให้เกิดความเข้าใจปัญหาได้ดียิ่งขึ้น¹⁶

¹⁶ Arong Suthasasna, “Muslim Minority in the Context of Thai Politics”, หน้า 71.

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยนั้นอพยพย้ายถิ่นฐานลงมาจากทางใต้ของจีนลงมาสู่พื้นที่ที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน และผ่านการสถาปนาอาณาจักรต่าง ๆ ตั้งแต่สุโขทัย อยุธยาและจนกระทั่งรัตนโกสินทร์ ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์มุสลิมนั้นมีรากฐานอยู่ที่อาณาจักรมาเลย์โบราณ และดำรงอยู่ในพื้นที่ที่อยู่ในปัจจุบันนี้ตั้งแต่แรก และกลุ่มชนทั้งสองก็มีความขัดแย้งความรุนแรงต่อกันและกันเรื่อยมาเสมอ อีกทั้งชาติพันธุ์ทั้งสองต่างก็มีภาษาและศาสนาที่มีรากฐานที่แตกต่างกันมาก” ทั้งปรัชญาการเมืองการปกครองของทางฝ่ายชาติพันธุ์ไทยก็มีลักษณะตามที่อารงอ้าง Norman Jacobs ว่าเป็น “patrimonialistic” ซึ่งอำนาจถูกรวมไว้ที่ศูนย์กลางและไม่สามารถยอมรับการกระจายอำนาจตามนัยที่จะเปิดให้มีผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับและความนิยมอย่างมากจากคนในท้องถิ่นนั้น”¹⁷ และซ้ำร้ายในสมัยจอมพล ป. พิบูลย์สงครามก็ได้สร้างวาทกรรมความเป็นไทยขึ้นมาโดยมีส่วนผสมสำคัญสามอย่าง นั่นคือ ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ซึ่งหมายความว่าถ้าใครปฏิเสธอย่างหนึ่งอย่างใดในสามสถาบันนี้ ก็จะกลายเป็นคนทรยศกบฏต่อแผ่นดินทันที¹⁸ และประเด็นสถาบันศาสนานี้ย่อมหมายถึงพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้ประเด็นศาสนาที่ว่านี้เป็นอะไรที่สร้างความไวต่อปฏิกิริยาจากผู้ที่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนา โดยเฉพาะผู้ที่เป็นมุสลิม

พุทธศาสนายังมีบทบาทสำคัญต่อพิธีกรรมเทศกาลและตลอดจนจริยธรรมของสังคมด้วย ทั้งในระดับปัจเจกและระดับองค์กร งานพิธีของทางราชการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างขององค์กรทางสังคมก็ล้วนแต่อยู่ภายใต้การดำเนินการแบบพุทธ²⁰ ดังนั้น ดูเหมือนว่า งานวิจัยของอารงค์จึงเปิดเผยให้เห็นว่าความเป็นไทย (Thainess) ของสังคมชาติพันธุ์ไทยย่อมแทบจะไม่มีพื้นที่ให้กับ

¹⁷ Arong Suthasasna, หน้า 72.

¹⁸ Arong Suthasasna, หน้า 74.

¹⁹ Arong Suthasasna, หน้า 75-79.

²⁰ Arong Suthasasna, หน้า 79-80.

ชนกลุ่มน้อยชาว (ไทย !) มุสลิมเลย ขณะเดียวกัน จากความจำกัดคับแคบของความเป็นไทยก็ได้สร้างวาทกรรมสำหรับชาวมุสลิมขึ้นมาชุดหนึ่ง ตัวอย่างได้แก่การเรียกชาวมุสลิมด้วยคำต่างๆที่มีความหมายในทางดูถูก ล้อเลียนและกีดกันออกไปจากกลุ่มของตน นั่นคือ “แขก บัง อีมะะ โง่เง่า ไม่รู้หนังสือ (ภาษา-บรรณาธิการ) และพวกบ้าศาสนา เป็นต้น”²¹ อารงได้วิเคราะห์ความหมายและการใช้คำว่า “แขก” ไว้ในงานของเขาด้วย²² และยังมีการวิเคราะห์นัยความหมายอื่น ๆ ที่น่าสนใจต่อปัญหาชาวไทยมุสลิมที่ชาวไทยพุทธเป็นผู้สร้างขึ้น-- (จากความสัมพันธ์ที่ไม่ปรารถนาจะสัมพันธ์)--มากกว่าที่ตัวชาวไทยมุสลิมจะเป็นปัญหาในตัวของพวกเขาเอง สรุปได้ว่า ปัญหาที่คนไทยส่วนใหญ่ในสังคมเข้าใจว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากชนกลุ่มน้อยไทยมุสลิมนั้นแท้จริงแล้ว สาเหตุของปัญหาเกิดขึ้นจากโครงสร้างภายในของสังคมไทยเองและปฏิกิริยาของสังคมไทยที่มีต่อปัญหา แต่คนไทยส่วนใหญ่กลับเข้าใจและได้รับคำอธิบายจากมุมมองที่พิจารณาสถานะและเอกลักษณ์ภายในของชนมุสลิม โดยไม่เคยหันกลับมามองโครงสร้างและสิ่งที่เรียกว่า “วาทกรรมของความเป็นไทย” ที่แม้ว่าอารงจะมีได้ใช้คำว่า “วาทกรรม” ก็ตาม แต่สิ่งที่สังคมไทยควรจะต้องเปลี่ยนแปลงในการที่จะมุ่งสร้างบูรณาการแห่งการอยู่ร่วมกันก็จะต้องพิจารณา “ชนกลุ่มน้อยมุสลิมภายใต้บริบทการเมืองไทย”²³ มิใช่แค่เพียง “ชนกลุ่มน้อยมุสลิม” เท่านั้น

จะว่าไปแล้ว บทความของอารงก็มีนัยและการปฏิบัติการทางวิชาการในแนวหลังโครงสร้างนิยม (post-structuralism) ไม่น้อย เพราะเขาได้เปิดให้เห็น “วงเล็บ” ที่กำกับปัญหาชนกลุ่มน้อยมุสลิมมาโดยตลอด เพียงแต่วงเล็บที่ว่านี้อยู่ในสภาพ “ล่องหน” ที่ล่องหนอยู่ได้เป็นเวลานานก็ด้วยอำนาจและวิธีคิด

²¹ Arong Suthasasna, หน้า 95.

²² Arong Suthasasna, หน้า 95-96.

²³ ซึ่งนี่ก็เป็นที่มาของชื่อบทความของอารง นั่นเอง “Muslim Minority in the Context of Thai Politics”

ทางวิชาการกระแสหลักแบบดั้งเดิมผนวกกับอำนาจและอิทธิพลของบริบทการเมืองสังคมไทย วิธีคิดแบบแยกส่วนและมองสิ่งที่ศึกษาในทำนองปฏิฐานนิยม และประจักษ์นิยมทำให้ผู้ศึกษาที่ผ่านมาลืมหืมพิจารณาส่วนแห่งความเป็นตัวตนของผู้ศึกษาเอง สังคมไทยลืมหืมมองตัวเองในการพิจารณาปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในสังคมของตน นับว่าเป็นโชคดียังยิ่งที่มีนักวิจัยอย่างอารง ที่แม้ว่าจะเน้นในระเบียบวิธีวิจัยแบบปฏิฐานและประจักษ์นิยมตลอดมา แต่ก็ได้สร้างงานวิจัยที่ให้มุมมองที่น่าสนใจจากส่วนผสมของผู้ที่มีฐานะการเป็นนักวิชาการที่มีความเป็นกลางและการเป็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ปัญหาที่ตนกำลังศึกษาอยู่ในเวลาเดียวกันด้วย

แม้ว่า อารงจะเป็นทั้งนักวิชาการผู้ศึกษาและเป็นทั้งหนึ่งในชนกลุ่มน้อยผู้ถูกศึกษาเอง แต่งานของท่านก็มีได้ก่อให้เกิดความสับสนระหว่างความเป็นวิชาการที่จะต้องมีความเป็นกลาง (objective) กับสามัญสำนึกของคนทั่วไปที่อาจจะตัดสินในลักษณะอัตวิสัย (subjective) ความสับสนระหว่างความเป็นวิชาการกับสามัญสำนึกของคนธรรมดาที่ไม่ได้เป็นนักวิชาการเป็นประเด็นหนึ่งที่ถูกเสนอไว้ในบทความถัดไปจากของอารง

“โลกาภิวัตน์กับปัญหาสังคมข้ามชาติ” คือข้อบทความดังกล่าวซึ่งเขียนขึ้นโดยรองศาสตราจารย์สุริชัย หวันแก้ว อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยผู้จบสังคมวิทยาจากมหาวิทยาลัยโตเกียว สุริชัยที่เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักสังคมศาสตร์และกลุ่มพลังทางสังคมต่างๆที่รณรงค์เพื่อการพัฒนาสังคมหัวเรื่องของบทความของเขานั้นก็เป็นประเด็นที่ไม่ห่างจากบทความที่แล้วเท่าไรนัก สุริชัยขึ้นต้นบทความของเขาด้วยการชี้ถึงความสับสนในนัยความหมายของคำว่า “ปัญหาสังคม” ที่ใช้โดยนักวิชาการและตามสามัญสำนึกของคนทั่วไป ที่ขึ้นต้นเช่นนี้ สุริชัยคงมีประเด็นในใจ (presupposition) บางประการที่ต้องการจะตะโกนบอกให้ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น “นักวิชาการ” โดยเฉพาะนักวิชาการด้านสังคมวิทยาไม่ควรที่จะสับสนต่อการใช้คำๆนี้ ในสายตาของสุริชัย ความสับสนที่ว่านี้

เกิดขึ้นในสามลักษณะ นั่นคือ หนึ่ง ความสับสนระหว่างความหมายของคำว่า ปัญหาสังคมในแง่ของสามัญกับในแง่ของวิชาการสังคมวิทยา สอง ความสับสนระหว่างความหมายของคำว่าปัญหาสังคมกับข้อปัญหาทางสังคมวิทยา และฐานะกับบทบาทของวิชานี้ และสาม ความสับสนไม่ชัดเจนว่าวิชาสังคมวิทยาควรจะวางตัวอย่างไรในการพิจารณาปัญหาสังคมที่มีมิติข้ามพรมแดน²⁴ และบทความดังกล่าวเน้นว่า “การสร้างความกระจ่าง” ต่อประเด็นความสับสนดังกล่าว “มีความสำคัญยิ่งสถานภาพของวิชาสังคมวิทยาในสังคมไทยปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง”²⁵ และหน้าที่การสร้างความกระจ่างต่อประเด็นที่ว่านี้คือภาระของ สุริชัยที่ปรากฏในบทความของเขา

การแก้ปัญหาสังคมโดยเฉพาะที่เป็นในระดับข้ามชาตินั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยการประสานกันอย่างเข้มแข็งจากคนในวงการวิชาการความรู้ และจะต้องตระหนักว่าปัญหาสังคมที่ผ่านมาและที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากการเข้าสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรม²⁶ (หรือ “หลังอุตสาหกรรม”--post-industrial ก็ตาม--บรรณาธิการ)

ความสลับซับซ้อนของสังคมที่เกิดขึ้นตามมาจากการเป็นสังคมอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดความซับซ้อนและหลากหลายของวิถีคิด มุมมองในการอธิบายสังคม อันทำให้สังคมวิทยามีสถานะที่สุริชัยใช้คำว่า “กระบวนทรรศน์หลากหลาย” (multi paradigmatic science)²⁷ เน้นอนว่าความหลากหลายของกระบวนทรรศน์ย่อมส่งผลให้เกิดความหลากหลายของความเห็นและรวมถึงความถูกต้อง ความจริง และการตัดสินว่าอะไรคือปัญหาสังคมหรือไม่เป็นด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ สถานะดังกล่าวได้นำไปสู่ปัญหาเชิงสัมพัทธภาพ (relativistic)

²⁴ สุริชัย หวันแก้ว, “โลกาภิวัตน์กับปัญหาสังคมข้ามชาติ”, หน้า 108-109.

²⁵ สุริชัย หวันแก้ว, หน้า 109.

²⁶ สุริชัย หวันแก้ว, หน้า 109.

²⁷ สุริชัย หวันแก้ว, หน้า 109-110.

ทางออกของปัญหาดังกล่าวที่สุริชัยนำเสนอก็คือ แนวความคิดเกี่ยวกับสังคมของ ซี โรธ มิลส์ ที่ว่า “ความเข้าใจปัญหาสังคมและการแก้ไขที่เหมาะสมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนทุกคนรวมทั้งนักสังคมวิทยาด้วย จะต้องพัฒนาจินตนาการทางสังคมร่วมกัน การมีความสามารถที่มีจินตนาการสังคมวิทยา(sociological imagination) จะช่วยให้ทุกคนมีความเข้าใจว่าประสบการณ์ส่วนตัว และความเดือดร้อนของตัวเองเชื่อมโยงไปกับบริบทโครงสร้างและประวัติศาสตร์สังคมได้ ความเดือดร้อนของปัจเจกบุคคลนั้น หากพิจารณาโดยผิวเผินก็คล้ายกับเป็นปัญหาส่วนตัวของคน ๆ นั้น แต่โดยส่วนมากแล้ว ปัญหาเหล่านั้นก็ไม่อาจแก้ด้วยความพยายามส่วนบุคคลได้ จินตนาการทางสังคมวิทยาจะช่วยให้เราสามารถเชื่อมโยงส่วนบุคคลกับเรื่องสาธารณะ เรื่องส่วนตัวกับเรื่องการเมือง และจากจุดนี้จึงสามารถทำให้เรามีขีดความสามารถในการพินิจวิเคราะห์สาเหตุ และการแก้ไขของปัญหาสังคมในระดับของโครงสร้างสังคมได้ด้วย”²⁸

ถ้าว่ากันตามนี้ ก็ทำให้นึกได้ว่า บทความของอารงกิน่าจะสะท้อนถึงการมีจินตนาการสังคมวิทยาที่ว่านี้ ขณะเดียวกันนัยข้อเรียกร้องในการศึกษาปัญหาสังคม (ปัญหาชนกลุ่มน้อยไทยมุสลิม) ของอารงกิน่าจะไม่ต่างจากสิ่งที่สุริชัยคาดหวังจากนักสังคมวิทยา ทั้งสองย่อมไม่เห็นด้วยกับการพิจารณาปัญหาแบบแยกส่วน หรือ “ย่อส่วน หรือทอนส่วนเรื่องราวของสังคมให้เหลือเพียงเรื่องของศีลธรรมส่วนตัวหรือด้านจิตวิทยา”²⁹ การมองภาพรวมหรือองค์รวมของสังคมจึงเป็นสิ่งที่นักสังคมวิทยาจะต้องตระหนัก อย่างเช่น งานของอารงกิน์ที่พิจารณาปัญหาชนกลุ่มน้อยไทยมุสลิมโดยพิจารณาส่วนต่าง ๆ ของบริบทโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่สุริชัยกล่าวไว้ถึง “การพิจารณาประเด็นเชิงโครงสร้าง” และ “มิใช่มองแค่ระดับสาเหตุส่วนบุคคล” หรือกลุ่มคน การที่ทางราชการโยกย้ายเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่ประพฤติไม่เหมาะสม ในพื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

²⁸ สุริชัย หวันแก้ว, หน้า 111-112.

²⁹ สุริชัย หวันแก้ว, หน้า 112.

หรือการจัดการกับตัวบุคคลบางคนของทางฝ่ายพี่น้องชาวไทยมุสลิม ก็ย่อมไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาโดยใช้ “จินตนาการสังคมวิทยา” หรือถ้านักวิชาการสังคมวิทยาคนใดเสนอแนะการแก้ไขปัญหาลักษณะดังกล่าว ก็ย่อมเป็นผู้ที่ขาดจินตนาการตามข้อเสนอทั้งของอารงและสุริชัย

นอกจากนี้ สิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในงานของสุริชัยคือ การเสนอแนะว่า “สังคมวิทยาไม่ใช่เพียงสามัญสำนึกที่ใช้ศัพท์แสงทางวิชาการ”³⁰ ข้อเสนอแนะนี้มีได้เป็นประโยชน์เพียงสำหรับสังคมวิทยาเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมศาสตร์โดยรวมด้วย เพราะในปัจจุบันนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับทั้งนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ก็คือ การมุ่งอบรมให้นิสิตรู้จักใช้ “ภาษาและศัพท์แสงทางวิชาการ” ในการตอบข้อสอบหรืออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองและสังคม แต่คนเหล่านั้นกลับไม่เข้าใจในนัยความหมายของภาษาที่ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลก็คือ การเกิดการพูด “คำโต คำทรูๆ ฟังดูเท่” แต่จริง ๆ แล้ว ไม่เข้าใจและไม่สามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างจริงจัง ทำให้สังคมวิทยา (และรวมถึงองค์ความรู้อื่นๆ ในสังคมศาสตร์ บรรณานิติการ) กลายเป็นวิชา “ขมมจิม ไม่มีน้ำยา” “วิชาบ่อมิไ้” ที่ไม่มีคุณประโยชน์ที่จะขยายความเข้าใจอะไรได้³¹

สุริชัยได้ใช้มุมมองแบบจินตนาการทางสังคมวิทยาเข้าจับและตั้งข้อสังเกตใหม่กับปัญหาสังคมเดิม ๆ ที่นักสังคมวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์มักจะพูดในแบบ “คำโต” แต่ไม่สามารถพิจารณาในทางสังคมวิทยา (sociological) ได้อย่างจริงจัง แต่เป็นเพียงการใช้ศัพท์สังคมวิทยาฉาบหน้าการมองปัญหาสังคมแบบสามัญสำนึก จากนั้น สุริชัยได้ยกหัวข้อปัญหาสังคมที่คัดมาจากรายงานของนิสิตคณะนิเทศศาสตร์ และคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีที่ลงวิชาสังคมและวัฒนธรรมที่เขาเป็นผู้รับผิดชอบเป็นเวลาสิบปี รวมถึงปัญหาสังคมในระดับข้ามชาติที่สุริชัยหยิบยกมาพิจารณาด้วย อันได้แก่ การค้าหญิงและเด็กกระหว่างไทย

³⁰ สุริชัย หวันแก้ว, หน้า 116.

³¹ สุริชัย หวันแก้ว, หน้า 116.

กับประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติไทย-จีน ผู้อ่านที่สนใจมุมมอง
ปัญหาสังคมข้ามชาติและมาตรการเสนอแนะจากจินตนาการทางสังคมวิทยา
ตามที่ได้เกริ่นไว้ตั้งแต่ต้นก็น่าติดตามอ่านในบทความของสุริชัยต่อไป

พูดถึงปัญหาสังคม และองค์รวมของสังคมที่ไม่สมควรถูกลดทอนยามที่
ต้องพิจารณาปัญหาของมันด้วยจินตนาการทางสังคมวิทยา คำถามพื้นฐานที่
เกิดขึ้นก็คือ แล้วสังคมมันคืออะไร และที่พูดกันติดปากมาในช่วงสิบกว่าปีนี้ก็คือ
คำว่า “ประชาสังคม” คำถามที่ว่า ประชาสังคมคืออะไร ? น่าจะเป็นอะไรที่มีส
สรกว่าการตอบคำถามว่า อะไรคือสังคม และโดยเฉพาะข้อสงสัยเกี่ยวกับตัว
ตนและกิจกรรมของประชาสังคมในบริบทไทย

ดร.วัชรินทร์ ชาฤทธิศิลป์³² ผู้ช่วยศาสตราจารย์จากภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้นำเสนอคำตอบบางประการ
เกี่ยวกับประชาสังคมไทย โดยที่บทความของเขายกชื่อ “ประชาสังคมไทย (Thai
Civil Society) มุ่งตอบคำถามสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้คือ ประชาสังคมหมายถึงอะไร
มีกี่ประเภท กลไกอะไรที่เสริมสร้างความเป็นประชาสังคม วิวัฒนาการแนวคิด
ประชาสังคมตะวันตกและของไทย รวมทั้งผลงานของนักวิชาการไทยที่เขียนถึง
ประชาสังคม และสุดท้ายคือปัจจัยที่เสริมสร้างความเป็นประชาสังคมในประเทศไทย

วัชรินทร์อ้างถึงคำอธิบายประชาสังคมของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ที่อ้างว่า

³² รัฐศาสตร์บัณฑิต (สังคมวิทยา) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2524 รัฐศาสตร์ มหา-
บัณฑิต (การปกครอง) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2530 และ M.A. และ Ph.D.
(Comparative Politics) จาก University of Southern California, Los Angeles, USA
เมื่อ พ.ศ. 2537 วัชรินทร์มีผลงานที่น่าสนใจดังต่อไปนี้คือ “การพัฒนาความเป็นสถาบัน
ของพรรคพลังธรรม” วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 24 ฉบับที่ 1, “ประชาธิปไตย
ในสาธารณรัฐประชาชนจีน” วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 24 ฉบับที่ 2,
“ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 25 ฉบับที่ 1.

ประชาสังคมหมายถึงการรวมตัวของประชาชนเข้าเป็นเครือข่ายในรูปแบบอันหลากหลาย และหัวใจสำคัญของประชาสังคมก็คือ กิจกรรมของการรวมตัวทางสังคมนั้นจะต้องอยู่ “ระหว่างรัฐและปัจเจกชน” และต้อง “เป็นกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม”³³ และการรวมตัวนั้นจะต้องเป็นรวมตัวด้วยความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่แบบเครือญาติหรือเพื่อนฝูง ซึ่งก็หมายถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่ความสัมพันธ์ส่วนตัว (personal) ทำให้นึกถึงยามเมื่อรูสโซอธิบายความสัมพันธ์ของสมาชิกของกลุ่มเครือญาติหนึ่งกับอีกเครือญาติหนึ่ง หรือความสัมพันธ์กับคนแปลกหน้า และต้องเป็นความสัมพันธ์ที่เสมอกันด้วย ในลักษณะของการสมาคมที่มีภาษาอังกฤษกำกับว่า “partnership”³⁴ ซึ่งทำให้นึกถึงคำว่า “kainonia” ใน Politics ของอาริสโตเติล ที่กล่าวว่า การมีใจเพื่อการสมาคมหรือ “kainonia” นั้นเป็นหัวใจหลักของการเกิดสิ่งที่เรียกว่า “polis” หรือที่มีคนแปลเป็นไทยว่า “นครรัฐ” ซึ่งน่าจะหมายความว่า “polis” ในสมัยกรีกโบราณนั้น ความเป็นประชาสังคมและความเป็นรัฐเป็นสิ่งที่ยังไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และวัชรินทร์ได้อธิบายให้เหตุผลไว้ด้วยในหน้า 150 ว่าทำไมมันถึงเป็นเช่นนั้น

จินตนาการทางสังคมวิทยาที่ทำให้ตัวตนของประชาสังคมดำรงอยู่นั้นทำให้เกิดสิ่งที่วัชรินทร์ได้ขยายความและอธิบายถึง “การเมืองภาคประชาชน” (People Politics) ซึ่งกิจกรรมของการเมืองภาคประชาชนสามารถแยกให้เห็นชัดเจนจากการเมืองภาครัฐ ที่มี “กลไกของรัฐ (State Apparatus) เป็นเครื่องครอบงำสังคม”³⁵

เมื่อวัชรินทร์พูดถึงวิวัฒนาการของประชาสังคมในประเทศตะวันตกและประเทศไทย สิ่งที่น่าสนใจคือ การอธิบายโดยใช้ประเด็นเรื่องกระบวนทัศน์ (paradigm) ซึ่งศัพท์วิชาการตัวนี้ได้ถูกกล่าวถึงในบทความต่าง ๆ ในวารสาร

³³ วัชรินทร์ ชาฤทธิศิลป์, “ประชาสังคมไทย (Thai Civil Society)”, 147

³⁴ วัชรินทร์ ชาฤทธิศิลป์, หน้า 147.

³⁵ วัชรินทร์ ชาฤทธิศิลป์, หน้า 149.

สังคมศาสตร์ ฉบับนี้ อย่างน้อยก็สองบทความ และด้านนบอาการที่ศัพท์ตัวนี้
ซ่อนอยู่ก็อาจมีถึง บทความ นับได้ว่า แนวคิด “กระบวนทัศน์” (paradigm)
มีอิทธิพลต่อผู้เขียนบทความในวารสารฉบับนี้ไม่มากนัก

วัชรินทร์เห็นว่า ในตะวันตก ประชาสังคมเป็นผลจากการเปลี่ยน
“กระบวนทัศน์ในการพิจารณาการบริหารการปกครอง” และรวมถึง “กระบวน
ทัศน์ใหม่ของการบริหารราชการแผ่นดิน (traditional public administration)”³⁶
จนมาถึง “การปกครองที่ดี (good governance)”³⁷ และจากการใช้แนวคิด
ตะวันตกเป็นตัวทดลองตั้ง วัชรินทร์ก็หันกลับมาเสนอมุมมองที่เขามองต่อวิวัฒนาการ
ของประชาสังคมไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และชี้ให้เห็นว่าอะไรคือปัจจัยเสริม
และอุปสรรคสำหรับประชาสังคมไทยที่อาจมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวที่น่าทำความรู้
จักจากมุมมองของวัชรินทร์

มาถึงบทความเกือบ ๆ สุดท้ายของวารสารฉบับนี้ ถ้าจะใช้สำนวนฝรั่งที่
ว่า “last but not least” ก็คงจะไม่ได้ แต่ถ้าเป็น “almost last but absolutely
not least” ก็น่าจะได้ เพราะงานเรื่อง “อิทธิพลในการเมืองท้องถิ่นของไทย:
ศึกษากรณีเมืองเชียงใหม่” ของเวียงรัฐ เนติโพธิ์เป็นบทความที่ยาวที่สุดในบท
ความทั้งหมด และถ้าจะพูดว่าเป็นบทความที่ “เกาะสถานการณ์” ที่สุดก็ว่าได้
เพราะใคร ๆ ก็ทราบดีว่า ถ้าต้องทำการศึกษาเรื่องเจ้าพ่อผู้มีอิทธิพลจังหวัด
เชียงใหม่ ก็จะมีเรื่องของ “เสธ.” ที่ใครได้มีเรื่องด้วยแล้ว มักจะมีอาการ “ม่อย
กระรอก” ตามมา และเมื่อพูดถึง เสธ. คนดังที่ว่านี้ ก็ต้องมีกระหิงเปลี่ยนรู้น
ใหญ่ระดับ “นายพัน” ติดสอยห้อยตามมาด้วย และข่าวคราวของคนดังระดับ
นี้ก็กำลังเป็นที่สนใจติดตามไล่ ๆ กับคดีของนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ
ชินวัตร

³⁶ วัชรินทร์ ชาญศิลป์, หน้า 150-151.

³⁷ วัชรินทร์ ชาญศิลป์, หน้า 152.

คงไม่ต้องกล่าวแนะนำอะไรมากเกี่ยวกับการวิเคราะห์การเมืองเรื่องเจ้าพ่อของอาจารย์ใหม่ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ ที่เคยมีผลงานตีพิมพ์ (ในภาษาญี่ปุ่น) ในวารสารวิชาการ “Hogakuronzo” (Kyoto Law Review) Vol. 148 October 2000 No. 1 (หน้า 43-64) ซึ่งเป็นวารสารที่มีอายุประมาณเพียงครึ่งศตวรรษเท่านั้นของมหาวิทยาลัยเกียวโต และถือว่าเป็นวารสารสุดยอด หนึ่งในสองของวารสารทางนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ของญี่ปุ่นด้วย. ..งานนี้เกี่ยวได้รับประกันคุณภาพ !

เอาหละครับ หลังจากบรรยายสรุปคุณกันมาพอสมควรแล้ว ก็ขอเชิญเลือกอ่านกันตามใจพระเดชพระคุณท่านทั้งหลาย

อ้อ ! ขอกระซิบว่า วารสารสังคมศาสตร์ฉบับหน้า คือฉบับที่ 1 ปีที่ 32 (ซึ่งจะออกต่อจากฉบับนี้ทันทีเพราะล่าช้ากันมาทั้งฉบับนี้และฉบับต่อกัน) จะเป็นฉบับที่ว่าด้วย อนาคตของปรัชญาการเมืองและสังคมศาสตร์ มีบทความจากนักวิชาการชื่อดังระดับสากล อาทิ

“The Future of Social Sciences” โดย Professor Renate Holub ผู้อำนวยการศูนย์ Interdisciplinary Studies, University of Californai-Berkeley และเป็นผู้เชี่ยวชาญและสอนวิชาเกี่ยวกับความคิดของ Antonio Gramsci³⁸

“Carl Schmitt: การเผชิญหน้ากับความลึกลับของภาวะสมัยใหม่” โดย ธเนศ วงศ์ยานนาวา เจ้าเก่าจากค่ายท่าพระจันทร์

“International Studies in the 21st Century: Civilization, Ethics and Transnational Relations” โดย Dr. William Callahan ผู้เชี่ยวชาญการเมืองเอเชีย-แปซิฟิก และเป็น Senior Lecturer ประจำ

³⁸ ผลงานเกี่ยวกับ Gramsci ของเธอคือ Antonio Gramsci Beyond Marxism and postmodernism (London: Routledge: 1992).

Department of Politics and International Relations, University of Durham ประเทศอังกฤษ Callahan เคยมีบทความเรื่อง “The Unprincipled Prince” หรือ ‘มาคิอาเวลลีฉบับโพสท์โมเดิร์น’ ตีพิมพ์ในวารสารของเรา ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 ด้วย

“Good Governance and Policing in Thailand” โดย อมร วาณิชวิวัฒน์ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะนี้ อาจารย์อรรถกถาลังศึกษาวิจัยระดับปริญญาเอก ในหัวข้อเกี่ยวกับผลการปรับปรุงโครงสร้างสถาบันตำรวจ ที่ University of Oxford ประเทศอังกฤษ และบทความนี้เป็นจุดเริ่มต้นของงานวิจัยดังกล่าว

“รัฐศาสตร์สู่ 2000: ทำไมเราต้องสอนให้นักศึกษาเห็นโลกหลายใบ” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ใจ อึ้งภากรณ์ อาจารย์มาร์กซิสต์นักเคลื่อนไหวข้ามชาติ ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“Buddhist Democracy and the Rule of Law” โดย Dr. David Ambuel รองศาสตราจารย์ทางปรัชญาประจำภาควิชาปรัชญา Department of Philosophy, Mary Washington College. อาจารย์เดวิด ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกทางด้านปรัชญาการเมืองกรีกโบราณ ในหัวข้อเกี่ยวกับประเด็นเรื่องความรู้จากบทสนทนาของ Plato ที่ชื่อว่า Sophist และยังเป็น Fulbright visiting scholar ที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2543

“Horri Pleni Political Philosophy without Politics” โดย อาจารย์เดวิดเช่นกัน โดยที่เนื้อหาของบทความนี้พูดถึง “อนาคตของปรัชญาการเมือง” ในมุมมองของแก

เอาหละครับ ยังไงๆ ก็ขอให้ติดตามกันต่อไปนะครับ มีอะไรจะติชม
หรือจะรับสั่งจองวารสารของเราก็เชิญได้นะครับ สวัสดี

ไชยนต์ ไชยพร

บรรณาธิการ

๒๔ ก.ค. ๒๕๔๔

cchaiyan@hotmail.com